

LIBRIS

We know
books

BIBLIOTECA DE DREPT CIVIL ȘI DREPT PROCESUAL CIVIL

A N I E L A - F L A V I A   Ț I C Ă U - S U D I T U

VENIREA LA MOȘTENIRE

CONDIȚII GENERALE. JURISPRUDENȚĂ

Universul Juridic
București
-2026-

INTRODUCERE.....	9
1. Aspecte introductive privind relevanța temei propuse	9
2. Elemente de diacronie privind delimitarea conceptului juridic de succesiune de alte domenii.....	12
3. Importanța condițiilor generale în materia dreptului succesoral și necesitatea lor	14
CAPITOLUL I. CONDIȚIILE GENERALE PENTRU VENIREA LA SUCCESIUNE	15
1. Aspecte introductive privind condițiile generale pentru venirea la succesiune	15
1.1. Aspecte introductive privind condițiile generale ale dreptului de moștenire prin raportare la contextul socioeconomic	17
2. Elemente de diacronie privind condițiile generale pentru venirea la succesiune	20
2.1. Etape ale evoluției instituției succesorale, cu referire la condițiile generale pentru venirea la succesiune.....	20
2.2. Egiptul Antic	21
2.3. Cetățile grecești	24
2.4. Spațiul Roman	27
2.5. Perioada premodernă	35
2.6. Perspective doctrinare analizate prin prisma evoluției condițiilor generale ale dreptului de moștenire	41
3. Aspecte privind armonizarea legislativă în spațiul UE în privința dreptului succesoral	44
4. Concluzii parțiale. Importanța și necesitatea condițiilor generale ale dreptului de moștenire	47
CAPITOLUL II. CAPACITATEA SUCCESORALĂ	54
1. Aspecte introductive privind capacitatea succesorală.....	54
1.2. Aspecte privitoare la dobândirea moștenirii în nume propriu, prin retransmitere sau prin reprezentare succesorală.....	55
1.2.1. Aspecte privitoare la dobândirea moștenirii în nume propriu.....	55
1.2.2. Aspecte privitoare la dobândirea moștenirii prin retransmitere.....	56
1.2.3. Aspecte privitoare la dobândirea moștenirii prin reprezentare succesorală	57
2. Persoanele care au capacitate succesorală.....	59
2.1. Persoanele fizice în viață la deschiderea succesiunii.....	59
2.2. Persoanele dispărute	59
2.3. Persoanele concepute, însă nenăscute la data deschiderii succesiunii.....	61

2.4. Persoanele juridice.....	67
2.5. Persoanele care nu au capacitate succesorală	71
2.5.1. Persoanele fizice precedate și persoanele juridice care au încetat să aibă ființă.....	71
2.5.2. Persoanele fizice decedate în același timp	72
3. Concluzii parțiale	74
CAPITOLUL III. VOCAȚIA SUCCESORALĂ	76
1. Aspecte introductive privind vocația succesorală	76
2. Vocația succesorală generală	78
3. Vocația succesorală concretă	80
3.1. Vocația succesorală concretă în cadrul moștenirii legale	87
3.1.1. Rudenia firească	92
a. Vocația succesorală a copilului nelegitim	95
b. Vocația succesorală în ipoteza cazurilor non-tradiționale, care implică aportul tehnologiilor medicale de reproducere.....	99
b.1. Reproducerea asistată medical cu terț donator	100
b.2. Maternitatea surogat	103
b.3. Vocația succesorală a copilului postum	115
3.1.2. Rudenia civilă. Vocația succesorală rezultată din adopție	122
3.1.3. Vocația succesorală a soțului supraviețuitor	131
3.1.4. Vocația succesorală a reprezentantului	134
3.1.5. Vocația succesorală legală concretă a unor persoane juridice.....	135
3.2. Vocația succesorală concretă în cadrul moștenirii testamentare.....	135
4. Concluzii parțiale	136
CAPITOLUL IV. NEDEMNITATEA SUCCESORALĂ	140
1. Aspecte introductive privind nedemnitatea succesorală.....	140
2. Felurile și sfera de aplicare a nedemnității succesorale.....	142
2.1. Nedemnitatea de drept	145
2.1.1. Cazurile nedemnității succesorale de drept.....	145
2.1.2. Persoana condamnată pentru săvârșirea unei infracțiuni, cu intenția de a-l ucide pe <i>de cuius</i> . Omorul sau tentativa de omor	146
2.1.3. Persoana condamnată pentru săvârșirea unei infracțiuni, cu intenția de a-l ucide pe un alt succesibil concurent	147
2.2. Regimul juridic al nedemnității de drept	150
2.3. Nedemnitatea judiciară	151
2.3.1. Cazurile de nedemnitate succesorală judiciară.....	152
2.3.1.1. Succesibil condamnat pentru săvârșirea, cu intenție, împotriva celui care lasă moștenirea a unor fapte grave de violență, fizică sau morală, ori, după caz, a unor fapte care au avut ca urmare moartea victimei	152

2.3.1.2. Succesibil care, cu rea-credință, a ascuns, a alterat, a distrus sau a falsificat testamentul defunctului.....	154
2.3.1.3. Succesibil care, prin dol sau violență, l-a împiedicat pe cel care lasă moștenirea să întocmească, să modifice sau să revoce testamentul	156
2.4. Regimul juridic al nedemnității judiciare.....	156
3. Succintă comparație între nedemnitate și exheredare.....	158
4. Caractere juridice generale ale nedemnității succesoriale	160
5. Efectele nedemnității succesoriale de drept și judiciare	176
5.1. Efectele nedemnității succesoriale față de nedemn și de descendenții acestuia	177
5.1.1. Efectele nedemnității succesoriale față de nedemn	177
5.1.2. Efectele nedemnității succesoriale față de descendenții nedemnului.....	182
5.2. Efectele nedemnității succesoriale față de terți.....	183
5.3. Înlăturarea efectelor nedemnității succesoriale.....	185
6. Implicațiile eutanasiei și sinuciderii asistate în contextul nedemnității succesoriale	186
6.1. Evoluția conceptelor de eutanasiu și sinucidere asistată în viziunea CEDO	205
7. Concluzii parțiale	208
CAPITOLUL V. ANALIZĂ COMPARATIVĂ A CONDIȚIILOR GENERALE PENTRU VENIREA LA SUCCESIUNE ÎN DREPTUL COMPARAT	212
1. Reglementări comparative ale condițiilor generale pentru venirea la succesiune cu referire la legislațiile a cinci state	212
1.1. Canada	212
1.2. Țările de Jos.....	216
1.3. Elveția.....	218
1.4. Belgia.....	221
1.5. Luxemburg	223
2. Concluzii parțiale	225
CAPITOLUL VI. CONCLUZII GENERALE ȘI PROPUNERI DE <i>LEGE FERENDA</i>	227
1. Concluzii generale	227
2. Propuneri de <i>lege ferenda</i>	233
BIBLIOGRAFIE.....	247

CONDIȚIILE GENERALE PENTRU VENIREA LA SUCCESIUNE**1. Aspecte introductive privind condițiile generale pentru venirea la succesiune**

Manu, 137: „prin fiu, omul obține stăpânirea lumii; prin fiul fiului dobândește nemurirea; prin fiul nepotului se înalță până la împărăția soarelui”¹

Sensul noțiunii de „succesiune” este multiplu, căpătând valențe specifice în funcție de contextul în care este utilizat². Într-o primă accepțiune, noțiunea de „succesiune” se referă la transmiterea tuturor bunurilor și drepturilor, cât și a obligațiilor lui *de cuius*, către unul sau mai mulți succesibili. În principiu, toate bunurile, drepturile și obligațiile lui *de cuius* sunt transferabile, putând face obiectul succesiunii³. Moștenirea poate fi, așadar, considerată ca transmiterea patrimoniului de la o persoană fizică decedată către una sau mai multe persoane, fizice sau juridice, care îndeplinesc condițiile pentru a veni la succesiune. În acest context, moartea, ca fapt juridic, este esențială pentru deschiderea succesiunii.

Într-o a doua accepțiune, noțiunea de „succesiune” se referă la masa bunurilor care fac obiectul transmiterii *mortis causa*, altfel spus la patrimoniul succesoral. Ulterior deschiderii moștenirii, patrimoniul succesoral, integral sau o cotă din acesta, se recalibrează drept o masă patrimonială. Aceasta prezintă caracterele juridice ale unei universalități de drept, fiind așadar un bun necorporal, obiect al dreptului de proprietate, aparținând patrimoniului moștenitorilor. De asemenea, această masă se naște direct, nemijlocit, în patrimoniul celor care vin la moștenire.

Într-o ultimă interpretare, noțiunea de „succesiune” este personificată și se referă, așadar, la moștenitorii sau succesorii care vin la moștenirea lui *de cuius*⁴. Aceștia trebuie însă să îndeplinească anumite condiții pentru venirea la succesiune.

Potrivit literaturii de specialitate din orizontul românesc⁵, condițiile pentru venirea la moștenirea *ab intestat* gravitează în jurul a trei mari repere. Astfel, calitatea de succesibil a persoanei, altfel spus vocația ereditară⁶, trebuie să fie dublată de neîndepărtarea de la succesiune de un alt succesibil în grad preferat sau dintr-o clasă preferată, iar eredele trebuie să aibă capacitate succesorală și să nu fie nedemn.

---

¹ *The Laws of Manu*, Sacred Books of the East, vol. 25, disponibil la <https://www.sacred-texts.com/hin/manu.htm>.

² J. Soucy, *Quelques aspects des successions dans notre système juridique*, Les Cahiers de droit, vol. 4, nr. 1, 1959, pp. 29-39, disponibil la <https://www.erudit.org/fr/revues/cd1/1959-v4-n1-cd5000734/1004127ar.pdf>.

³ Totuși, sunt situații în care acestea nu pot fi transferate, în cazurile limitativ prevăzute de lege sau în cazurile în care bunurile, drepturile și obligațiile sunt strict personale, spre exemplu, în cazul unei obligații de întreținere al cărei creditor era defunctul.

⁴ J. Soucy, *op. cit.*, pp. 29-39.

⁵ M. Eliescu, *Curs de succesiuni*, Ed. Humanitas, București, 1997, pp. 45-61.

⁶ Se pornește de la premisa potrivit căreia, prin art. 962 C. civ., s-a decis indicarea vocației succesoriale generale drept una dintre condițiile generale ale dreptului de a moșteni, atât în cazul succesiunii legale, cât și în cazul celei testamentare.

Potrivit unei opinii consacrate în literatura de specialitate din Franța¹, în dreptul civil modern se disting doar două condiții pe care un succesibil trebuie să le întrunească pentru a putea veni la o succesiune. În primul rând, trebuie să existe, această condiție fiind considerată atât necesară, cât și suficientă, iar, în al doilea rând, eredele trebuie să nu fie nedemn. Cât privește momentul decesului lui *de cuius* prin raportare la cel al devoluțiunii succesorală, acestea sunt considerate de autorii menționați ca perioade temporale indivizibile, legate indisolubil².

Condițiile generale ale dreptului de a moșteni sunt reglementate în art. 957-962 C. civ., vizând atât moștenirea legală, cât și pe cea testamentară. Acestea sunt capacitatea succesorală, vocația succesorală și vrednicia succesorală. De asemenea, se disting și două condiții speciale pentru venirea la succesiune, și anume acceptarea moștenirii și lipsa exheredării. În cele ce urmează vor fi evidențiate aspectele generale privind condițiile generale, urmând ca ulterior să fie dezvoltate în capitolele aferente.

Capacitatea succesorală este o condiție generală a dreptului de a moșteni, care trebuie constatată la data deschiderii succesiunii³. Cu toate acestea, în anumite cazuri, îndeplinirea ei poate fi constatată și la un moment ulterior deschiderii succesiunii.

Într-o altă abordare a noțiunii capacității succesorală, s-a optat pentru indicarea obstacolelor în calea venirii la succesiune. Astfel, autorul⁴, aplecându-se reflexiv asupra aspectului incapacității succesorală, avansează mai multe ipoteze: sunt considerați incapabili potențialii succesibili care fie erau deja morți sau care nu au fost încă concepuți la deschiderea succesiunii, precum și cei care au fost concepuți anterior deschiderii succesiunii⁵, dar care, din diverse cauze, s-au născut morți sau vii, dar neviabili (aspect divergent față de actuala legislație românească)⁶.

---

¹ S. Berre, S. Ferré-André, *Successions et libéralités*, ed. a 7-a, Ed. Dalloz, Paris, 2021.

² În același sens, a se vedea E.R.N. Arntz, *Cours de droit civil francais comprenant l'explication des lois qui ont modifié le Code Civil en Belgique et en France*, Ed. A. Maresq, Paris, 1879, pp. 36-46: „Pentru venirea la succesiune, trebuie întrunite câteva condiții sau calități. Dacă absența uneia dintre aceste calități este un obstacol pentru culegerea unei succesiuni, aceasta se numește incapacitate. Dacă este un obstacol în calea păstrării unei moșteniri la care a fost chemat, acesta se numește nedemnitare”.

³ Pentru opinia potrivit căreia existența succesoralului la momentul deschiderii succesiunii excedează condiției generale privind capacitatea, a se vedea M.B. Cantacuzino, *Elementele Dreptului Civil*, Ed. All Educational, București, 1998, p. 207: „pentru ca transmiterea să se poată produce în persoana unui succesoral, se cere neapărat ca succesoralul chemat să aibă ființă în momentul când transmiterea are a se opera, adică în momentul morții *de cuius*: aceasta nu este o condiție de calitate a persoanei (...) și mai puțin încă o condiție de capacitate după terminologia doctrinei, ci o condiție de fapt neapărat trebuitoare pentru ca raportul dintre *de cuius* și succesoral și transmisia de la unul la celălalt să poată fi juridicește concepută”.

⁴ F. Mourlon, *Répétitions écrites sur le deuxième examen de Code Napoléon contenant l'expose des principes généraux, leurs motifs et la solution des questions théoriques*, vol. II, A. Maresq, Paris, 1869, p. 21 și urm.

⁵ După cum se va dezvolta mai jos, principiul *Infans conceptus pro nato habetur quoties de commodis ejus* reprezintă o ficțiune aplicabilă numai copiilor care se nasc vii. Astfel, despre copilul care se naște mort se consideră că nu a avut niciodată o existență civilă, potrivit principiului *qui mortui nascuntur neque nati neque procreati videntur*.

⁶ În mod aparte, în doctrina franceză s-a impus și condiția viabilității copilului, în acest caz proba fiind mai dificilă, nefiind admisibilă proba testimonială, ci fiind necesar un raport de evaluare medico-legal. În acest context, condiția de a fi viabil se interpretează prin prisma imposibilității în ceea ce privește „capacitatea vieții naturale”, unei persoane care se naște cu lipsuri, de a avea o viață civilă, neputând fi, așadar, un membru al

Vocația succesorală este a doua condiție generală a dreptului de a moșteni, pentru identificarea acesteia la data deschiderii succesiunii avându-se în vedere, în principal, aspecte anterioare momentului deschiderii succesiunii, cum ar fi lipsa exheredării sau existența vocației legale sau testamentare.

Vrednicia succesorală sau lipsa nedemnității succesore reprezintă o altă condiție generală a dreptului de a moșteni, condiție care poate fi constatată prin raportare la data deschiderii succesiunii, cu mențiunea că o eventuală constatare sau declarare a nedemnității sau nevredniciei succesore poate interveni și ulterior deschiderii succesiunii. Din interpretarea principiului *indignus potest capere, non retinere*, se poate deduce faptul că numai persoanele capabile pot fi nedemne. Așadar, nedemnitatea presupune în mod necesar nu doar capacitatea unui erede de a veni la o succesiune deschisă, dar și că eredele a săvârșit una dintre faptele prevăzute de art. 958 și art. 959 C. civ.¹

Îndeplinirea condiției vredniciei succesore poate fi constatată la data deschiderii succesiunii, în contextul în care se constată fie lipsa oricărei cauze de nedemnitate, fie înlăturarea efectelor acestora prin iertarea nedemnului. Constatarea vredniciei succesore la un moment ulterior deschiderii succesiunii poate interveni și în contextul anulării unei hotărâri de declarare sau de constatare a nedemnității.

1.1. Aspecte introductive privind condițiile generale ale dreptului de moștenire prin raportare la contextul socioeconomic

Potrivit literaturii de specialitate, dreptul succesoral este considerat a fi, în mod natural, predispus unei evoluții juridice mai lente. Opinia se axează, în principal, pe convingerea că moravurile, tradițiile și obiceiurile specifice unei societăți reprezintă materia primă cu care lucrează legiuitorul în domeniul succesoral, acestea având o natură perenă, cu un dinamism diluat. Astfel, modificările legislative specifice dreptului succesoral sunt mult mai temperate, contrastând cu modificările legislative specifice altor ramuri de drept².

S-a considerat că venirea la moștenire reprezintă un „proiect comun”³ al generațiilor de la care și către care se realizează transmisiunea succesorală, acesta fiind de fapt firul roșu care unește cele două dimensiuni: cooperarea pentru realizarea unei continuități spirituale, pornind de la cooperarea patrimonială, printr-o legătură bifocală reprezentată de interesele

---

societății în care s-a născut; potrivit aceluiași autor, proba că un copil s-a născut viu o reprezintă fie certificatul de naștere, în măsura în care certificatul a fost întocmit, fie proba testimonială, respectiv depoziția martorilor care au participat la nașterea copilului; în acest sens, a se vedea F. Mourlon, *loc. cit.*

¹ Nedemnitatea atrage după sine nu doar anularea sezonei, dar mai ales îndepărtarea de la o succesiune dobândită. A se vedea F. Mourlon, *loc. cit.*

² P. Malaurie, P. Morvan, *Drept civil: introducerea generală*, Ed. Wolters Kluwer, București, 2011, p. 61.

³ S. Kreczler-Levy, *Inheritance Legal Systems and the Intergenerational Bond*, Real Property, în Trust and Estate Law Journal, vol. 46, nr. 3, 2012, pp. 495-542, American Bar Association, disponibil la <https://www.jstor.org/stable/4169787>.

succesorilor și cele ale autorilor succesiunii¹. În consecință, inclusiv justificarea vocației succesoriale depinde de principiile legislative aplicabile².

Potrivit legiuitorului român, dreptul la moștenire poate fi receptat și în ipostaza de drept constituțional. Conform art. 46 din Constituția României, acest drept desemnează aptitudinea principială a unei persoane de a veni la o succesiune, ca ipostază a capacității de folosință. S-a utilizat atributul de „principială” întrucât, deși în teorie oricine are dreptul abstract de a veni la o eventuală succesiune, în concret trebuie întrunite anumite condiții specifice pentru ca unui individ să îi fie recunoscut acest drept constituțional. Aceste criterii specifice includ, spre exemplu, apartenența la o familie prin rudenie, prin căsătorie sau prin adopție. În cazul în care o persoană nu are nicio legătură de rudenie firească sau civilă, nici nu este căsătorită și nici nu adoptă sau nu este adoptată, s-ar putea considera că respectiva persoană nu are, la acel moment, vocația generală de a moșteni, astfel cum aceasta este prevăzută de Constituție.

Dreptul de a moșteni, ca drept subiectiv, astfel cum acesta se naște la data deschiderii succesiunii, este un drept condițional, având în vedere că este afectat de modalități, respectiv fie de condiția suspensivă a acceptării moștenirii, fie de diverse condiții rezolutorii. Trebuie specificat totuși că aceste condiții nu au un impact asupra naturii dreptului de a moșteni, fiind relevante prin prisma titularilor dreptului de moștenire. Pe de altă parte, dreptul de opțiune succesorală este un drept potestativ, de a cărui exercitare, în mod esențial ulterioară deschiderii succesiunii, este condiționată însăși venirea la moștenire.

Dispozițiile privind succesiunile, astfel cum acestea se regăsesc în Codul civil, deși reprezintă o prelungire a tradiției juridice românești, sunt în mod constant actualizate pentru a fi concordante cu realitățile socioeconomice actuale. De altfel, susținerea unui sistem legislativ coerent este un obiectiv al legiuitorului, care comportă asupra posibilității introducerii treptate a noutăților legislative, pentru a nu cauza o discontinuitate majoră față de normele anterioare.

Pe de altă parte, condițiile generale ale dreptului de moștenire se aplică diferențiat, în funcție de legislațiile naționale, prin raportare la contextul socioeconomic. Astfel cum s-a detaliat anterior, contextul legislativ al fiecărui stat este definitoriu pentru delimitarea condițiilor dreptului de moștenire, acestea fiind dependente de viziunea legiuitorului, ca rezultat direct al evoluției societății, al dezvoltării economiei sau al recunoașterii obiceiurilor și uzanțelor respectivei societăți.

Cu privire la modul în care dezvoltarea economiei influențează normarea condițiilor generale de venire la succesiune, se conturează relevanța nivelului de prosperitate al unei societăți. Astfel, în cazul unei societăți prospere, legile succesoriale pot fi normate în vederea supraimpozitării averilor succesoriale, respectiv în scopul reducerii sau eliminării rezervei succesoriale, funcția acesteia rămânând fără justificare.

---

¹ S. Kreiczler-Levy, *The Riddle of Inheritance: Connecting Continuity and Property*, 2011, disponibil la <https://papers.ssrn.com/>.

² Spre exemplu, aparținătorul sau cel care oferă îngrijiri medicale, asigurând bunăstarea celui care va lăsa succesiunea, are conceptul de grijă ca numitor comun; studentul sau discipolul are conceptul de cunoaștere ca modalitate de a asigura continuitatea, pe când familia se regăsește în context succesoral ca beneficiară a prezumției de ajutor reciproc, de afecțiune și de continuator social al celui care va lăsa succesiunea.

În statele cu o dezvoltare economică redusă, legiuitorul poate proteja succesibili, prin recunoașterea anumitor drepturi succesoriale prin care aceștia să nu fie vulnerabili. De asemenea, în măsura în care proprietățile și resursele financiare ale unei societăți sunt deținute de un grup restrâns al acelei societăți, legiuitorul poate asigura, prin normarea condițiilor generale pentru venirea la succesiune, fie păstrarea drepturilor de către un număr limitat de persoane, în detrimentul celor care nu au posibilitatea accesării bunurilor sau a propagării acestora, fie poate găsi o manieră echitabilă de redistribuire a averilor succesoriale, prin supraimpozitarea acestora, prin restrângerea sau prin lărgirea vocației succesoriale, astfel încât de bunurile rezultate să se bucure o plajă cât mai largă de persoane.

Această ultimă modalitate se poate pune în practică fie prin divizarea averilor succesoriale, ca urmare a recunoașterii drepturilor succesoriale egale unor categorii multiple de succesibili, fie prin prezervarea acestora ca urmare a recunoașterii drepturilor succesoriale, în mod restricționat, unui sau unor succesibili, utilizând, spre exemplu, principiile de primogenitură, ultimogenitură etc.

Un alt aspect social notabil pentru implicațiile pe plan succesoral îl reprezintă egalitatea de gen. Spre exemplu, legiuitorul poate recunoaște drepturi succesoriale egale femeilor cu cele ale bărbaților sau, din contră, poate reglementa diferit situația juridică prin raportare la genul succesibililor. De asemenea, cota succesorală recunoscută soțului supraviețuitor poate varia prin raportare la politica socială urmărită de legiuitor. În același mod, se poate face tranziția legislativă către recunoașterea drepturilor succesoriale în cadrul cuplurilor de același sex, în măsura recunoașterii de către legiuitor a uniunii acestora.

Evoluția medicinei, coroborată cu evoluția demografică, reprezintă o altă coordonată pentru ajustarea intervenției legiuitorului prin adaptarea normelor succesoriale. Astfel, posibilitatea utilizării tehnicilor de reproducere umană asistată medical a generat nevoia de reglementare în contextul numeroaselor aspecte rezultate, între care: situația juridică a embrionilor și capacitatea, respectiv vocația succesorală a acestora, limitele capacității și vocației succesoriale a copiilor rezultați post-mortem sau capacitatea succesorală a persoanelor aflate în stare de animație suspendată.

De altfel, creșterea speranței de viață, corelativ cu normarea diverselor modalități de sinucidere asistată sau de eutanasiere, sunt de natură să determine schimbarea perspectivei legiuitorului cu privire la recunoașterea și impunerea drepturilor succesoriale. Spre exemplu, se poate reevalua necesitatea reglementării rezervei succesoriale în contextul în care aceasta nu se mai impune pentru protejarea unor succesibili adulți, independenți financiar. În același mod, legiuitorul poate interveni cu privire la definirea vredniciei succesoriale a succesibilului care își ajută autorul să plece din această lume.

Având în vedere că evoluția normelor succesoriale reprezintă un tablou viu al istoriei, care imprimă direcția socială, se desprinde conceptul unui univers interconectat: *„Succesiunea poartă cu sine acest înțeles de vector al istoriei însăși, deoarece marchează un avatar al vieții colective – transmisiunea însemnelor materiale (patrimoniul), ale unei foste existențe, către continuatorii unei paradigme umane individualiste și certe. Putem spune că,*

odată cu consolidarea conceptului de *successio*, a început istoria, adică mesajul esențial ce tranzitează timpul dincolo de moartea unei entități”¹.

2. Elemente de diacronie privind condițiile generale pentru venirea la succesiune

Pentru asigurarea principiului securității și continuității circuitului civil, locul defunctului nu poate rămâne vacant, astfel cum nu poate rămâne într-o stare de incertitudine nici patrimoniul succesoral, în acest context, dreptul la moștenire născându-se la data decesului unei persoane fizice.

În consecință, astfel cum se va dezvolta mai jos, eredele trebuie să existe la data decesului autorului său, să aibă vocație succesorală și să fie demn de a veni la succesiune, nemaifiind prevăzute și criteriile menționate în trecut, de a se bucura de drepturi civile, respectiv să nu fie declarat mort civil, sancțiune eliminată în dreptul civil modern². În fapt, criteriul potrivit căruia eredele trebuia să se bucure de drepturi civile corespundea principiului potrivit căruia succesiunea este un drept civil. Astfel, moartea civilă sau calitatea de străin puteau constitui, în diverse legislații, obstacole pentru venirea la succesiune, fiind similare unei morți naturale, din perspectivă juridică³.

2.1. Etape ale evoluției instituției succesoriale, cu referire la condițiile generale pentru venirea la succesiune

În mod tradițional, s-a impus perspectiva potrivit căreia dreptul succesoral are ca arhetip un concept religios, astfel cum s-a reliefat mai sus. Cu toate acestea, în literatura de specialitate⁴ se regăsesc numeroși susținători ai opiniei potrivit căreia conceptele legale nu derivă din cele religioase, ultimele fiind concepute în paralel cu primele, fără a avea un raport de interdependență. Din contră, raporturile juridice uzuale sunt considerate a fi anterioare raporturilor religioase, fiind paradigmatic pentru raporturile dintre divinitate și oameni. Unul dintre susținătorii acestei ipoteze consideră că, datorită specificului narativei religioase, aceste raporturi au căpătat o conotație religioasă, generând prezumția de a fi considerate originare. Mai mult, prin așa-numita „portavoce” a religiei, au devenit accesibile unei plaje mai vaste de destinatari aspectele ce au avut origini laice, juridice⁵.

¹ V.M. Ciucă, *Drept roman. Lecțiuni. Volumul II*, ed. a II-a, *addenda, corrigenda et augmenta*, Ed. Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2014, p. 692.

² Conceptul de *civiliter mortuus* desemnează pierderea totală sau parțială a drepturilor civile de care se poate bucura o persoană, ca urmare a săvârșirii unei fapte prohibite. Acest concept juridic a fost intens uzitat în perioada Evului Mediu, în prezent rămânând foarte puține legislații în care este aplicabilă sancțiunea morții civile; a se vedea H.D. Saunders, *Civil Death – A New Look at an Ancient Doctrine*, *William & Mary Law Review*, 1970, p. 989 și urm., disponibil la <https://www.wm.edu/>.

³ A se vedea H.D. Saunders, *loc. cit.*

⁴ C. Carmichael, *Inheritance in Biblical Sources*, *loc. cit.*

⁵ C. Carmichael, *op. cit.*, p. 230 și urm.